

TOPONYMIE VAN 'S HEERWOUTERMANSAMBACHT (XII) - 26ste BEGIN
Sinte Cathelyne-Zuidoost en Bredene-West

door J.B. DREESEN

In het 26ste Begin van 's Heerwoutermansambacht worden de percelen verdeeld tussen SINT CATHELYNE-ZUIDTOOST en BREDENE WEST. Van perceel 1 t.e.m. perceel 70 behoort tot Sinte Cathelyne en van perceel 71 t.e.m. 148 tot Bredene.

De omschrijving van het 26ste Begin (1) luidt als volgt :

"Beghinnende noordt jehens over tlaetste voorseit stick, noordtwaert over den WATERGANCK tusschen de DYCKWECH en den HEERWECH beede an de noordtoostsyde, den WATERGANCK ande zuudtsyde ende ant westhende, metter oosthende anden KEIGNAERT ende es den houc waer THOF ende CASTEEL van SINTE CATHELYNE in staet daer".

Dit is het Begin waarin het zogenaamde kasteel en hof van Sinte Cathelyne lagen en dat in onze tijd nog altijd in de herinnering leeft als het "Blauw Kasteel". De "Blauw Kasteelstraat" ontleende er haar naam aan. Kastel, hof en neerhof waren gelegen in de noordwesthoek van het 26ste Begin, even ten zuiden van het dorp Sinte Cathelyne-West dat het 24ste Begin vormde.

Het "Blauw Kasteel" of wat er van overbleef, werd in de 18de eeuw nog nauwkeurig gesitueerd op de kaart van FERRARIS Oostende 7, langs de Stuiverstraat, over het kruispunt met de Torhoutsesteenweg (2).

De in de beschrijving vermelde Waterganck vormt voor een deel de Oostendse Watergang. Iets zuidelijkerr splitst hij zich in twee, het ene deel (dat Oostendse Watergang blijft heten) loopt westelijk naar de Sluisvliet terwijl het tweede deel een nieuwe watergang vormt die naar de Keignaert liep.

De vermelde Dyckwech is de HOGE DIJKWEG die we reeds in de beschrijving van vorige beginnen vermeldden. Hij liep van Wilskerke naar Bredene en passeerde ten zuiden van Oostende.

De Heerweg die in de beschrijving vermeldt wordt is de baan die de westkant van Oostende verbond met de Keignaert. Hiervoor werd hij door latere auteurs ook wel de WESTKEIGNAERTWEG genoemd dit als tegenhanger van de eigenlijke KEIGNAERT die dan maar gemakshalve door hen de OOSTKEIGNAERTWEG werd genoemd. Die naamgeving komt echter niet voor in documenten van voor 1600.

De sporen van deze watergang, de heerweg en de Keignaert zijn door de GROTE VLOEIING van 1584 en de daaropvolgende periode van 150 jaar overstroming volkomen uit het landschap verdwenen. Ter situering voegen we een kaartje bij deze tekst gebaseerd op de vergelijking van dit deel van de kaart van POURBUS (3) met een huidig plan.

Wij starten onze wandeling doorheen het 26ste Begin in de noordwesthoek, de hoek gevormd door de Watergang en de Dijkweg. In dit eerste perceel wordt vermeld :

...in oosthende THOF ende CASTEEL van Sinte Cathelyne metten SYNGHELE zuudtwest ende noordt van, ende metten NEDERHOVE oost daervan, metter westsyde ende westende anden Waterganck, metter noordtsyde anden Hogen Dyckwech...

Het leengoed van Sinte Cathelyne was een heerlijkheid die gelegen was in 's Heerwoutermansambacht. Zij bestond uit het Hof "Ten Bogaerde", het "Blauw Kasteel" en het "Neerhof". De heerlijkheid bezat ook nog het oppertoezicht van de Woutermanswatering, het visrecht in de wateren en het schoutendom van de omschrijving Oostende.

Het "Blauw Kasteel", het kasteel van de heerlijkheid, bestond reeds in 1400 en werd rond 1600 herbouwd. Het was achtereenvolgens in handen van :

1. Diederik van Halewyn van 1435 tot 1451.
2. Jan van Bonem.
3. Jan d'Hamere die het in 1514 verkocht aan
4. Jan Beune die het aan zijn dochter gaf
5. Franciska Beune die met Frans Reyvaert huwde. Hun zoon was
6. Engelbert Reyvaert. Raad van de stad Brugge van 1557 tot 1579.
7. Engel Reyvaert volgde zijn vader op en liet daarna het goed over aan
8. Marie Reyvaert, zijn zuster, die huwde met Jan Stockhove.
9. Vincent Stochhove, hun zoon, erfde de heerlijkheid. Stierf in 1679.
10. Jan Baptist Stockhove volgde hem op. Achtereenvolgens kwam de heerlijkheid bezit van
11. Jean Baptist Stockhove
12. Karel-Emmanuel Stockhove
13. Karel-Jeroom Stockhove
14. Nikolaas-Emmanuel Stockhove.

Een gedeelte van het leengoed, het "Blauw Kasteel" (waarschijnlijk ging het hier om het Neerhof = boerderij) werd in de 18de eeuw verkocht aan de familie

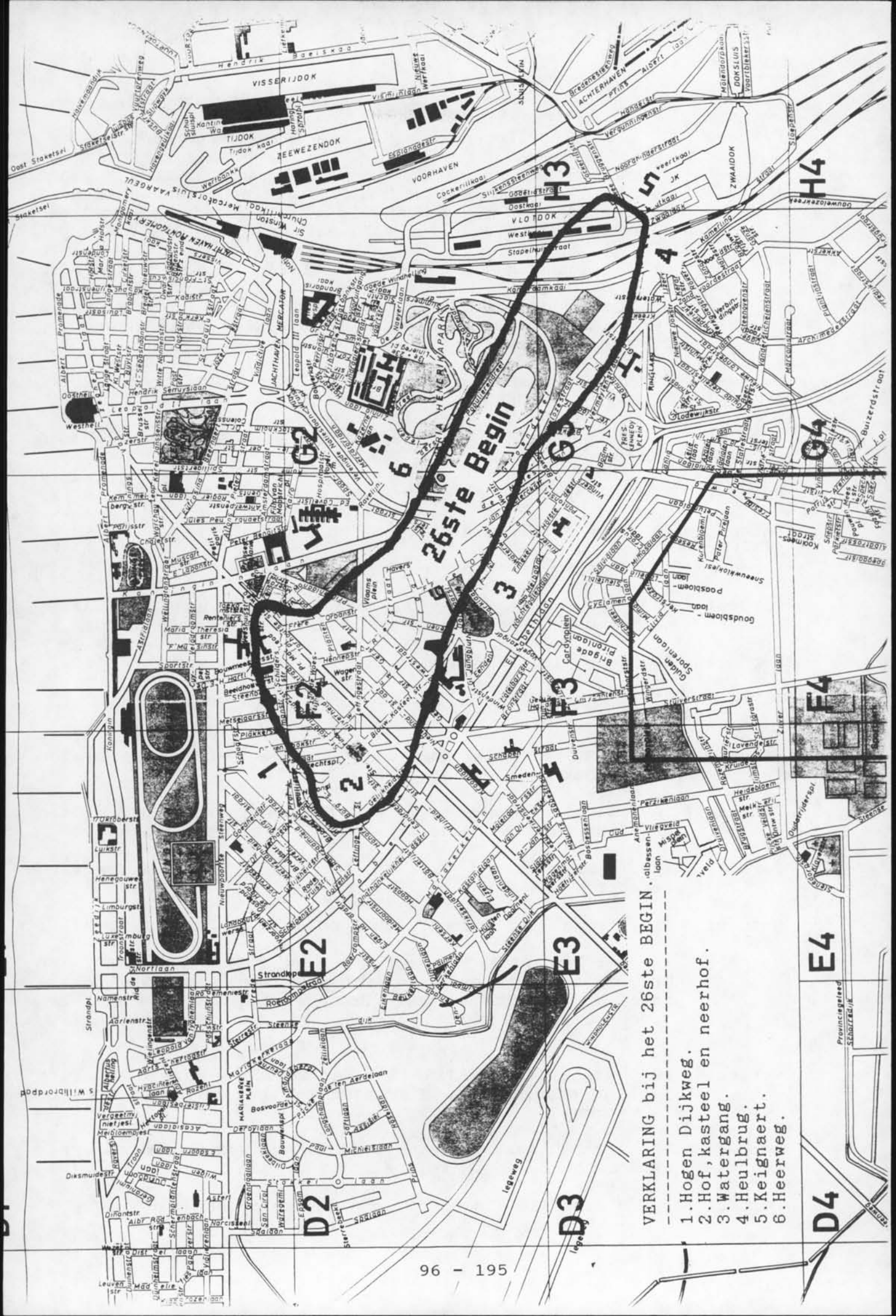
15. De Brouwer waardoor het in bezit kwam van
16. Maria De Brouwer die het op haar beurt in 1828 verkocht aan
17. Jan Jozef Vermeire, landbouwer te Stene. Bij het afsterven van J.J. Vermeire (in 1858) ging het goed over naar
18. zoon Vermeire. In 1902 werd het eigendom van
19. Oscar Montangie een brikkenbakker (4).

De resten van het "Blauw Kasteel" zijn in het interbellum verdwenen of werden geïntegreerd in een grote bakkerij die op die plaats gebouwd werd. Voor enkele jaren schonk ons geacht lid, dhr. Robert DEMAEGDT, de Kring een kleine kleurfoto van deze boerderij.

De naam "Blauw Kasteel" vond waarschijnlijk zijn oorsprong bij een blauw leien dak. In het Izegemse stond in vroeger eeuwen ook een "Blauw Kasteel". Het kreeg zijn naam door de kleur van het dak. Vergelijk ook met de veel voorkomende "Blauwe Sluis" in onze contreyen, naamgeving naar aanleiding van het gebruik van blauwsteen ofte graniet.

We overlopen nu stelselmatig de percelen op zoek naar toponiemen. Wij volgen hierbij de werkwijze van de landmeter die regelmatig van kant veranderde.

- Perceel 1 t.e.m. 11 liggen met hun noordzijde aan "...den dyckwech".
- Perceel 3 heet "...TDRYNCKPITSTICK..." vanwege een drinkput voor de dieren, dus weiland.
- Perceel 6. Hierop staat de "...hofstede daer Jerome FREYMOUT op wuent, met den gehelen HOFGRACHT, metten SINGHELKEN ende THOVENCOTSTIKXKIN...". Hofstede met gracht, muur en ovenkot.
- Perceel 11 had "...een plat wallekin..." een afgeplatte wal.
- Perceel 12 t.e.m. 16 liggen met hun oostzijde aan "...den heerwech...".
- Perceel 12 heeft "...enen wal aan de noordtsyde..." waarschijnlijk het vervolg van het "plat wallekin" van perceel 11. Verder geen bijzondere toponiemen.
- Perceel 17, 18 en 19 grenzen aan "...den waterganck". Geen bijzondere toponiemen.
- Perceel 20 t.e.m. 32 grenzen dan weer met hun noordoosten "...aen den heerwech".
- Perceel 26. Daarop staat de "...hofstede daer Arnoudt LEYNS wuendt".
- Perceel 32 is een "...pittede stick met enen hoghe rick" een uitgetuft stuk met een hogen rug.
- Perceel 33 t.e.m. 46 liggen weer "...aenden waterganck".
- Perceel 38. Daarop stond vroeger een hofstede "...met wylen een hofstede daerop staende gheheeten FEYSE RYCKX HUUSINGHE".
- Perceel 41 en 43 "...de noordtsyde dictum DEN BLARYNCK" en "...dat men heet DEN BLARYNCK".
Waarschijnlijk van het Middelnederlands BLAER = kaal, bloot, beroid, woest. Een onbewerkt stuk grond.
- Terug naar de overkant "aen den heerwech" met percelen 47 t.e.m. 58.
- Perceel 47 "...ende es de hofstede (Cornelis COUDENELS) met de landen westwaertstreckende".
- Perceel 48 heeft "...enen drynckpit" dus weiland.
- Perceel 51 "...wijlen een hofstede en diverse pitten daerinliggende". Een verlaten hofstede en uitgeturft land.
- Perceel 52 met "...een huisekin op de westsyde daar vidua (weduwe) Jacop BEYDINS in wuent en met enen groten drynckpit".
- Perceel 54 met "...een stick genhaemt HEVERAERTS BEILCK". Een BILK is een weiland dus EVERAERTS BILK.

VERKLARING bij het 26ste BEGIN.

- 1. Hogen Dijkweg.
- 2. Hof, kasteel en neerhof.
- 3. Watergang.
- 4. Heulbrug.
- 5. Keignaert.
- 6. Heerweg.

- Perceel 57 heeft "...enen drynckpit op de noordtwesthoek".
- Perceel 59 t.e.m. 68 liggen weer "...aen den waterganck".
- Perceel 59, 61 en 64. Daarin is er spraak van een stuk "...dat men heet MEYSINS WERF". In het middelnederlands had werf de betekenis van "onbebouwde ruimte rond of voor een huis" en "afgesloten ruimte". Dus de WERF van MEYSINS.
- Perceel 66 "...aen den HOFGRACHT van Victor WILZOETS cum suis (met de zijnen) daervolghende HOFSTEDE met enen WERFVE bij den noordtoosthoek". De gracht van Victor WILZOETS met de zijnen met daarachter de hofstede met een werf op de noordoosthoek.
- Perceel 69 en 74 liggen weer "...aen den heerwech". Vanaf perceel 71 begint BREDENE WEST.
- Perceel 72 "...aen den HOFWECH van Victor WILZOETS naervolghende hofstede".
- Perceel 74 "...daeran de hofstede daer Loy RETS weundt".
- Perceel 75 t.e.m. 85 liggen "...aen den waterganck".
- Perceel 75 heeft "...enen drynckpit".
- Perceel 84 "...aen libri (kinderen) Christoffel MARANNES naervolghende hofstede". War MARANNES kinderen woonden.
- Perceel 86 t.e.m. 101 liggen weer "...aen den heerwech".
- Perceel 91 "...de hofstede metten lande oost daer Cornelis DE RAET weundt".
- Perceel 102 t.e.m. 125. Daarvoor moeten wij "...aen de waterganck".
- Perceel 104 is "...op de westsyde NEDERLAND en perceel 105 "...es UUTGEDHARINCKT". Beide stukken waren uitgeturft.
- Perceel 106. Daarop stond "...een hofstede" zonder vermelding bewoner.
- Perceel 111, 112 en 115 waren "...utgedharinck" Uitgeturft.
- Perceel 120 was het stuk "...daer de HEULBRUGGHE in light". Een brug in boogvorm over de watergang die de toegang tot de heerweg van Stene naar Bredene mogelijk maakte. Een gedeelte van de huidige Zilverlaan komt met deze heerweg overeen.
- Perceel 121 had "...enen WATERPIT". Het verschil met "DRYNCKPIT" is hier onduidelijk. Misschien een put om regenwater op te vangen.
- Perceel 125 ligt "...metter zuudtsyde anden waterganck ende met het oosthende anden keignaert".
- Perceel 126 t.e.m. 146 liggen "...aen den keignaert".

- Perceel 126 heeft "...een maniere van een WALLEKIN". Wal = wal, muur maar ook gracht of poel.
- Perceel 137 "...met enen PIT by den oosthende".
- Perceel 140 "...enen DRYNCKPIT verin staende".
- Perceel 146 "...ende es Christoffel MARANNES hofdstede en landt.
- Perceel 147 en 148 liggen weer "...aen den heerwech".
- Perceel 147 heeft "...wijlent een hofstede op tzuudthende verin staende". Wijlent = eertijds.
- Perceel 148 ligt met het noordeinde aen de Heerweg en met de noordoosteinder aen de Keignaert en heeft "...ene hofstede op de noordthende".

Hier eindigt onze wandeling door het 26ste Begin dat opgedeeld was tussen Sinte Cathelyne Zuudtoost en Bredene-West en in het totaal 350 gemeten en 26 roeden groot was.

Het aantal toponiemen is niet zo groot. We citeren nog even :

TDRYNCKPITSTIK. Perceel 3.
 THOVENCOTSTIXKEN. Perceel 6.
 DE BLARIYNCK. Perceel 41 en 43.
 HEVERAERTS BEILCK. Perceel 54.
 MEYSINS WERF. Percelen 59, 61 en 64.

Er werden echter een reeks hofdsteden met hun bewoners vermeld :

Jerome FREYMOIUT
 Arnoudus LEYNS
 FEYSE RYCKX huisinghe
 Cornelis COUDENELS
 Weduwe Jacop BEYDENS
 Victor WILZOETS
 Leo RETS
 Christoffel MARANNES
 Cornelis DERAET

Deze namen hebben genealogisch hun belang voor opzoekingen vóór 1600.

Belangrijk is echter ook de situering van :

- Hof, kasteel en neerhof van Sint Cathelyne-West.
- de Heerweg, watergang en het stuk Keignaertweg.
- de Heulbrug over de heerweg Stene-Bredene.

Belangrijk is ook nog het groot aantal uitgeturfde percelen. Deze toestand is te vergelijken met het uitbakken of uitbrikken van het landschap in deze eeuw.

Dit alles gevoegd bij het feit dat we het 26ste Begin bij benadering hebben kunnen situeren op een hedendaagse kaart maakt de oogst aan gegevens groter dan oorspronkelijk gedacht.

BRONNEN

1. R.A. Brugge. Fonds Jonckheere nr. 1290.
R.A. Brugge. Watering Blankenberge nr. 517. Ommeloper van 's Heerwoutermansambacht. 26ste Begin 1559.
 2. Graaf Ferraris. Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden. 1771-1778. Ostende 7. Heruitgegeven Pro Civitate vanaf 1965.
 3. Sted. Archief Brugge. Kaart van het Brugse Vrije door Pieter Pourbus 1596 en Pieter Claeysens de Jonge 1601.
 4. Beaucourt de Noortvelde. Stene.
-

IN 1930 KWAMEN ZE NIET ENKEL OM DE BADEN VAN OOSTENDE

door Ivan VAN HYFTE

Om de haverklap slaan touroperators je met meerdaagse kant- en klare stadsreizen om de oren. Rome, Parijs, Londen, Berlijn : sight-seeing in enkele dagen. Het fenomeen is niet nieuw.

In 1930 stelde de directeur van het stedelijk Bureau voor Inlichtingen, A. VAN DE CASTEELE, in een gratis frans- en engelstalige brochure "Ostende, reine des plages", een actieve vierdaagse voor. Leuk zijn de accenten die toen werden gelegd. Ik vat samen.

1e dag. Bij het verlaten van de Gare Maritime, steek je het brugje over naar het monument voor de Oostendse oorlogsslachtoffers. Links neem je de Jozef II straat, richting Kapellestraat, die ja als maar door volgt tot op de Zeedijk : "Le rendez-vous de la brillante clientèle cosmopolite d'Ostende" (een vaak gehoord cliché). Van hieruit is een wandeling tot aan het Palace Hotel een must (wat aan te vangen met je bagage ?). Je ontmoet het Kursaal en ge kijkt de ogen uit over het westerstrand.

Eenmaal terug blijf je die uitgestrekte promenade, maar nu staketsel-waarts, "entre le ciel et l'eau" (een gevoel dat onveranderd is gebleven). In volle zee en van onder de ruime zeildoeken van het café-restaurant geniet je van jachten, stomers, bootjes en jollen of...van de verrassende emoties rondom visnetten. Na het drankje of wat dan ook steek je over met de overzet naar één van Oostendes bezienswaardigheden, de Vuurtoren. In de omgeving is er het oude Fort Napoleon. De stad heeft besloten er een oorlogsmuseum (1) van te maken (wat zal de stad nu beslissen ?). Terug aan de wal moet je zeker het Kursaal bezoeken. Je eerste dag zit er pas op als je er 's avonds een concert bijwoont.....

2e dag. Na het bad (wie doet nog zo iets ?) en een petit déjeuner volg je de Leopoldlaan tot aan het gelijknamige park. Bemerkt links het nieuwe postgebouw. In het Leopoldpark bezoek je de fontein waaruit drinkbaar water opspat, afkomstig van de vallei van Hoyoux, 250 km. hier vandaan. In de buurt staat ook de boot van STANLEY tentoongesteld. Vergeet niet een bezoek te brengen aan de Trinkhall, gekend om zijn therapeutisch water en zijn baden (hoe jammer toch die afbraak !). Tien mannelijke en evenveel vrouwelijk badcabines zijn er ter beschikking.